

TWEE NIEUW ONTDEKTE BEENDERHOLEN IN ZEVENBERGEN;

DOOR

ANNA C. CROISET VAN DER KOP.

De uitslag van het onderzoek naar de Zevenbergsche holen, waaraan zich sedert 1881 GABRIEL TÉGLÁS wijdt, was tot heden in zooverre bevredigend, dat het hem gelukte, in het middelste Maros-dal tusschen Karlsburg en Arad meer dan vijftig nieuwe holen te ontdekken. In één opzicht echter werden zijne verwachtingen teleurgesteld; immers slechts in twee holen vond hij in betrekkelijk groote hoeveelheid overblijfselen van voorwereldlijke dieren en wel van den *Ursus spelaeus* Blumb. — Over 't geheel schijnt Zevenbergen arm te zijn aan beenderhollen. De enkele, welke vóór 1881 bekend waren, zijn: dat van Homorod Almas aan den voet van het Horgita-gebergte; van Ratir Pojana in het Lapos-gebergte, waarvan door HAUER en STACHE in de *Geologie Siebenbürgens* en door FRANZ POREPNY in het *Jahrbuch der k. k. geologischen Reichsanstalt in Wien* wordt gesproken; en het beenderhol Oncsacra in het Bihar-gebergte. Het vierde beenderhol in deze streek, 't welk reeds vroeger was ontdekt — dat aan de Bucsee in de nabijheid van het Rumeensche klooster Skit la Jalomnitza of Skit la Pestere, en waaromtrent de eerste korte aantekening in het *Siebenbürgische Quartalschrift* van 1793 voorkomt, — behoort niet meer tot Zevenbergen, maar ligt op Rumeensch grondgebied. Eerst in 1882, op een ontdekkingsstocht naar het noordelijk gedeelte van het Zevenbergsche Ertzgebergte, vond TÉGLÁS een nog onbekend beenderhol dicht bij het dorp Bedellö in de nabijheid van 't beroemde Torocko.

Jaar in jaar uit werden daarna de uitgravingen met onverflauwd en ijver voortgezet en zoo stootte RÉGLÁS eindelijk op een tweede beenderhol nabij het kleine Walachische dorp Petrosz in de zuidelijke Karpaten, dus op aanmerkelijken afstand van het Zevenbergsche Ertzgebergte.

De eerste berichten daaromtrent werden gedrukt in de *Mathematische u. naturwissenschaftliche Berichte der ungarischen Akademie in Budapest* van 1882 en 1886, waarin twee jaar later ook eene gedetailleerde bespreking der gevonden beenderen met de desbetreffende teekeningen eene plaats vond, terwijl de grotten zelf door RÉGLÁS werden beschreven in *Das Ausland* van 13 Mei 1889. Een en ander daaromtrent te vernemen, zal den lezers van het *Album der Natuur* zeker niet onwelkom zijn.

De eerst ontdekte grot, die van Bedellő, bevindt zich in de schilderachtige keten van kalkbergen, welke zich ten westen van het liefelijke oude dorpje Torocrko verheft, dat drie uur van 't Hongaarsche spoorwegstation Torda of Nagyknied ligt. Van een plateau, dat met steile rotswanden naar de bedding der Aranyos afhelt, en waarop de sporen van stroomend water, in den vorm van uithollingen, duidelijk zichtbaar zijn, voert een voetpad, alleen aan herders bekend, naar de grot, ter plaatse, waar men nog ongeveer 500 M. in de richting van Alco' Szolcsva 't diepliggende dal der Aranyos kan overzien. De bosschen, te midden waarvan de lage, eenigszins verborgen ingang der grot ligt, behooren tot de gemeente Bedellő. Nauwelijks is men in de grot gekropen, of een hooge rotszuil verheft zich, waarlangs men aan twee kanten verder in de grot kan doordringen. Aan den rechterkant strekt zich van 't noorden naar 't zuiden, bijna in een rechten hoek vóór den ingang, eene groote, donkere ruimte uit, de hoofdgrot. Naar 't noorden komt men in eene kleine ruimte, die, steeds smaller wordend, 9 M. lang is. Ten westen, dus in de richting van den uitgang, strekt zich een tweede zijgrot uit, die eene lengte heeft van 20 M. Deze is gedeeltelijk ingestort en slechts door een' dunnen wand van den ingang gescheiden. In oostelijke richting is nog eene andere zijgrot, die 24 M. diep is.

In de hoofdgrot, waarin verscheidene stalaktieten en stalagmieten zichtbaar zijn, en waarvan de breedte 10 M. bedraagt, is de hoogte 15 M.; maar deze neemt naar 't zuiden meer en meer af en bedraagt eindelijk slechts 3 à 4 M. Alleen bij den ingang helt de bodem eenigszins, verheft zich anders tot het einde toe weinig en is geheel bedekt met bezinksel van kalk. In het lagere gedeelte der grot is

de stalaktietvorming sterker en aan het einde hangt eene reusachtige, meer dan 3 M. lange, grillig gevormde stalaktiet van de zoldering omlaag. Daarachter is de hoogte der grot weer aanzienlijker, maar iets verder vermindert die van 10 M. opnieuw tot 6 M., ja zelfs tot 4 M., ter plaatse, waar zich een stalagmieten-heuvel van $1\frac{1}{2}$ M. hoogte verheft en waar de stalaktieten ook 't rijkst ontwikkeld zijn. De oudere vormen zijn door hematiet meest rood gekleurd, terwijl de jongere schitterend wit zijn. De diepte der hoofdgrot in haar geheel bedraagt 105 M.; de temperatuur is er 8° C., de lucht is zuiver en geen vleermuizen houden er zich in op.

Onder eene dunne laag druipsteen liggen in 't gele hollenlöss de beenderen van den hollenbeer, door vroegere overstromingen onregelmatig verstrooid. Ribben, extremitetsbeenderen, wervels, komen tamelijk veelvuldig voor, maar slechts één schedel werd er tot nu toe gevonden.

De beenderen zijn van exemplaren van verschillenden ouderdom en verschillend geslacht, die door diluviale watervloeden in de grot zijn gespoeld. Overblijfselen van menschen of sporen van eenigerlei beschaving kon TÉGLÁS in deze grot niet ontdekken, hoewel op verscheidene plaatsen meer dan anderhalve M. diep werd gegraven.

Het tweede, door TÉGLÁS gevonden beenderhol, de grot van Petrosz, ligt in het bovendal van de rivier de Strell, ter plaatse, waar de Strigy zich van 't westen plotseling naar 't noorden keert, en is van de spoorwegstations Puj of Krivadna in een halven dag te bereiken. Bij het dorp Petrosz helt de weg van beide kanten dieper en dieper en vormt tusschen de kalkrotsen een romantisch dal, waardoor de Strell stroomt, langs wier oever een smal voetpad loopt. Volgt men dit, dan wordt al spoedig eene grot zichtbaar, tot welke men echter niet dan met goede voorzorgsmaatregelen kan opklimmen. Hooger nog wordt het voortgaan belemmerd door eene stortbeek, »Sipotulu" geheeten, die uit duizelingwekkende hoogte met donderend geraas in de diepte stort. Niet ver van daar begint langs eene steile helling, door dicht struikgewas, de moeilijke beklimming van het beenderhol, die, onophoudelijk levensgevaarlijk, bijna twee uur duurt. Hoog boven den beganen grond, aan den voet van een naakten, loodrechten rotswand bevindt zich eene driehoekige spelonk, door de herders »Gaura Pojeni" geheeten. Van buiten zou men allerminst vermoeden hoeveel schoons zij verbergt en hoe belangrijk zij is in paleontologisch opzicht.

TÉGLÁS stelt voor, haar Béla v. Inkey te noemen, naar den onvermoeiden onderzoeker der zuidelijke Karpaten langs Zevenbergen's grens en van 't Zevenbergsche Ertzgebirgje.

Als een mijngang opent zich de spelonk naar de diepte en eindigt in een kelderachtig gewelf, waarin reeds eerder eene putvormige holte uitkomt. De herders uit den omtrek laten zich langs boomstammen in het gewelf neêr; zoo deed ook TÉGLÁS, totdat het hem gelukte, den ingang tot de putvormige holte te vinden, die een veel veiliger en gemakkelijker toegang vormt. Zoowel de gang als het ruime gewelf zijn gevuld met de meest verschillende druipsteenvormingen; vooral van de zoldering van het verwulsel hangen de grilligste stalaktieten als schilderachtige décoraties omlaag. De langzaam, maar onafgebroken doorsijpelende waterdruppels hebben machtige zuilen en monumentale groepen gevormd.

De grot heeft eene lengte van 91 M.; de lucht er in is frisch en heeft in het achterste gedeelte eene temperatuur van 8° C., wat overeenkomt met den gemiddelden warmtegraad van de streek, waarin de grot zich bevindt. Wat haar ontstaan betreft, behoort zij tot de holen, door uitbarsting en instorting ontstaan. 't Schijnt, dat de vleermuizen er uit verdreven zijn door de herders, die er bij storm en onweêr eene schuilplaats in zoeken. Behalve om de rijk ontwikkelde druipsteenvormingen, is de grot belangrijk door de overblijfselen van den *Ursus spelaeus* Blumb., die er in worden gevonden. De beenderen liggen in het holenslib van het gewelf, dat 7 M. breed en 15 M. lang is. Niet in de grot zelf vonden de dieren, waarvan zij afkomstig zijn, den dood; door groote overstromingen moeten in vroeger tijd de beenderen uit meer verwijderde holen en uit groeven aan de oppervlakte van den bodem meê zijn gespoeld. Immers ook in deze grot liggen zij door elkander; ook hier ontbreken groote beenderen of komen althans zeer zelden voor; terwijl bovendien de gewrichtsknobbels veelvuldig zijn afgeschuurd en er aan alle beenderen breuken, insnijdingen en glad geslepen vlakken zichtbaar zijn. Een gevolg daarvan is, dat het TÉGLÁS niet mocht gelukken, 't volkomen skelet van een kop te vinden; naar de overblijfselen te oordeelen, verbrokkelden alle, terwijl zij met geweld door den stroom werden meêgesleept. Immers zelfs de gevonden kaakbeenderen — tot heden toe vijftien — zijn zóó verbrokkeld, dat zij niet nauwkeurig gemeten kunnen worden, al was TÉGLÁS ook in de gelegenheid, ze, wat lengte, hoogte, stand der tanden en verdeling aangaat, te vergelijken met de beenderen uit de vroeger reeds bekende grotten van Zevenbergen.

De beenderen zijn afkomstig van beren van verschillenden ouderdom; en ook de beenderen der volwassen dieren vertoonen onderling afwijkingen, dikwijls ten gevolge van pathologische verschijnselen, die uit den invloed van klimaat en voedsel zijn te verklaren.

Reeds is de voorraad gevonden beenderen aanzienlijk, maar nog steeds worden de opgravingen voortgezet. Moge de verwachting van den ijverigen onderzoeker worden vervuld en zijne nasporingen nog veel belangrijks aan 't licht brengen!